

tome hvalevrijednom projektu i pozivu na Dan kruha u ugledni Katolički školski centar Don Bosco u Bosni i Hercegovini. Bilo je zanimljivo gledati zbnunjena lica graničnih službenika nad ekspanatima od žetvenoga vijenca pšenice do vješto urešene *svetešne hljebovine*. A izložbu smo predstavili najprije za 500 učenika, pa onda i za 200-300 građana (!) te je pokrenule i ozvučile, Slavica koreografijom moslavačkoga žetelačkoga kola, a ja zavičajnim kajkavskim govorom i književnošću.

Mogli bismo se sa Slavicom Moslavac zagledati i u drvenu arhitekturu s nezaboravnim čardacima i hrvatskim uglovima, u glineno posuđe, u pučke kalendare, u izradu i ukrašavanje tekstila poput divnoga ženskog moslavačkog oglavlja, zatim u stare kutinske razglednice, kuhinjske krpe, nestašne dječje igre, improvizirane glazbene instrumente te pjesme i plesove, u štošta, ali svakako moram podsjetiti na zadivljujuću i zbnunjujuću ideju da se uz spomenutu široko prihvaćenu etnološko-antropo-

lošku izložbu donjega rublja i higijene *Zaviri ispod* održava modna revija starinskoga rublja (kad se još posvuda nisu nosile ni gaćice, a nije to tako davno!) s pumpericama i gaćama s prorezom *za iti k doktoru*. Izložba je prikazana i odlično posjećena na petnaestak mjesta i pretočena u odličan televizijski dokumentarac.

Slavica Moslavac rođena je 13. travnja 1955. u Kutini, gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju. Na zagrebačkome Filozofskom fakultetu diplomirala je 1980. stekavši stručno zvanje profesora povijesti i etnologije te je odmah u Muzeju Moslavine počeka raditi kao kustosica etnološkog odjela. Tijekom 40 godina rada stekla je stručno muzejsko zvanje višega kustosa i muzejskog savjetnika, a pet puta bila je na funkciji ravnatelja Muzeja Moslavine u Kutini od 1991. do 1995. i od 2000. do 2016. I svoje znanje prenosila i zemljom i inozemstvom.

Božica Brkan

UZ ČITANJE MAJURSKIH PJESAMA ZDENKE MALTAR (Nakladnik – Vošicki, Koprivnica, 2022., naslovnica i ilustracije – Zvezdana Bukovčan)

Začudan, novi književni opus pjesama u prozi Zdenke Maltar – motivsko-tematski i žanrovski samo prividno drukčiji – logičan je umjetnički nastavak, a ne otklon, od dosadašnjeg stvaralaštva ove osebuje autorice. Zdenka Maltar antologijsko je ime suvremenog hrvatskog pjesništva, te od prve kajkavske stihozbirke *Tebi, Erato* (2012.) i druge *Vesmir, dalečina, Ti* (2019.) zaslužuje i pravednu antologijsku zastupljenost. Književni sjeverozapad tako, ostvarenjima jedne od najistaknutijih svojih predstavnica, značajno obogaćuje cjelinu hrvatske postmoderne, a Novi Marof, zahvaljujući upravo njoj, Zdenki Maltar, nosi dodatnu, književnu dimenziju.

Polazište cijeloga novog opusa *Majurske pjesme* lirizirana je povijest zavičajnoga toposa novomarofskog areala, njegovih „ljudi i krajeva“, reminiscentno, autentično svjedočenje o životu, djelima i prolaznosti istaknutih osobnosti,

umjetnika, sugrađana, sugovornika; lirski zapis o kulturnim zanosima i povijesnoumjetničkim fenomenima, obrtima, arhitekturnim posebnostima, ustanovama, tvorničkoj povijesti, osobnim doživljajnim kôtama krajobraza...

Memorijskoj i lirskoj naravi nove, lijepo opremljene, lektirno privlačne Maltaričine knjige u izdanju biblioteke *Artist* koprivničkog nakladnika Vošicki, idealno odgovara književni izbor pjesme u prozi.

Književnom vrstom pjesme u prozi, osjećajnošću i strukturom poput one izvornog joj tvorca Aloysiusa Bertranda, u suvremenom ruhu – svojevrsnim neo-poetskim realizmom – Maltar uobličuje poetsko-prozne krokije autentične strukture (od kratkoće sintezne rečenice kao stiha, do strukture proznog *okvira u okviru*). Najčešće, kao u prvom poglavlju (*Zvezdanine kuće*), od njih pet, kratki uvodno-motivacij-

ski ulazak u tekst pripovjedne je naravi, dok je središnji, i najznačajniji, ekskluzivno poetski, u bogatstvu kajkavskog i standardnojezičnog prepletaja (s iskustvom iz autoričnih pjesničkih zbirki i reminiscentnih kajkavskih ili monoloških interpolacija u briljantnim joj putopisima). Spomenuti pjesničko-metaforični pasaži (npr., *Staklena kugla Ivana Rabuzina*, *Pripitomljavanje zmaja*, *Zvezdane kuće*) ekspresivniji su, filozofijski produbljeniji, ali i precizniji od bilo kakva opisa i prozne problematizacije. (S dominacijom osjećanosti, fantazije, uživiljene *ugodajnosti* nad fabulom.)

I ovdje je to naglašeniji *zbiljski okvir* (osobni i okolišni) cjelokupnog Maltaričina stvaralaštva: prethodno u zbirkama poezije, kao polazištu zbilje i njome ostvarenoj trajnoj književnoj *zbiljnosti*, sve do prozne/putopisne zbilje, od konkretnih i snovitih lirskih putovanja u djetinjstvo, kajkavski jezik. I književna *majurska* zbiljnost ostvaruje se od ritma hoda domaćim krajolikom do ritmizirane trajne memorije zavičajne sudbine (osoba, flore, grada, prezimena, katastarskih čestica, privatnosti, osobnog svjetonazora ...) - kao sveopćeg nam povijesnog i suvremenog usuda.

Recepcijski, *širi naslovni* izbor od aktualnog izvornog materinskog govora (*majur*, umjesto *marof*, *Majurske*, a ne – *Marofske pjesme*) te štokavski, standardnojezični izbor protegnut cjelinom knjige, uz spontane kajkavske interpolacije te originalnu topografiju (Benja/Beja, Koroščak, Paka, Ciglišće, Zehalnica, Remetinec, Možđenec, Svinjski trg, ...), sveukupnom (novo) marofskom toposu i cijeloj knjizi tim više daje razinu univerzalnosti zavičaja.

Leksemski, u naslovu, autorica nije izabrala u govorno kajkavskoj tradiciji poznat i očuvan 'marof', ili pak 'grunt', 'ladanje', 'gospodarstvo', 'gmajnu', 'krčevinu', 'salaš'... nego danas opće uporabni, a iz lokalne pak govorne uporebe napušten - 'majur'. Poopćeni *marof* (njem. *Meierhof*, veliko imanje s poljima i gospodarskim zgradama; majur, salaš) i konotacijski općenit *majur* (kao *marof*) - uostalom, kao isto značnice - prizivaju viši *stalež*, status plemstva, što i nije neobično s obzirom na stvarnosnu povijesnu podlogu (vlastelinstvo Greben, Paka,

Majurske pjesme Z. Maltar, naslovnica

perivoj, grofovske dveri/Erdödyji i razna administrativna, katastarska navođenja, topografske karte...); a onda, dopustimo si, *majur* (kao i *marof*) priziva i plemstvo/gospodstvo duha.

Vjerojatno zato, sasvim prirodno, u autoričinu redosljedu poetsko-proznih medaljona prvo poglavlje pripada umjetnicima (Ivan Rabuzin, Franjo, Danica, Ivo Klopotan, Slobodan Benković Boč, autorica naslovnice i ilustracija u knjizi *Zvezdana Bukovčan, Ivekovići*...).

Simbolska realizacija leksema i pojma 'majur' dvojno je stupnjevita: od majura kao posjeda/imanja, vlastelinstva, do simbola *gospodarenja* i ovladavanja umjetničkim tekstom, njegovom obradom, do posjedovanja književne moći. Majur je, rekli bismo, izravno književni.

Autorica je gospodarica umjetničkoga teksta.

U literarnoj konstelaciji, na Maltaričin način, vrlo precizne, počesto i natuknične odredni-

ce, u čitateljskoj recepciji dobivaju metaforičnu simbolizaciju.

Višeslojna vrijednost knjige *Majurske pjesme* (i utjecaja dobre literature općenito) nastavlja se i gradi u kolektivnom čitanju i sjećanju njezinih primatelja. (Moja malenkost dogradila bi je, recimo, sjećanjem na fascinantno marofsko bolničko kino, *sladoled na biciklinu*...).

Knjiga vrvi kulturološkim, vizualnim umjetničkim referencijama, u svim poglavljima. Poetska proza idealan im je žanrovski izbor i označiteljski temelj. Dopustimo si korelaciju: kao što je zidar Abraham Knupfer iz *Gašpara Noćnika* (objavljena posthumno 1842.) Aloysiusa Bertranda - francuskog pisca iz prve polovice 19. stoljeća, slavljeno „izumitelja“ pjesme u prozi kao nove književne vrste - s visokih skela stolne crkve čitao „starinske stihove odljevene na velikom zvonu“ - tako je u *Majurskim pjesmama* Zdenke Maltar poneko neimenovano dijete znalo zapitati: gdje je *Isusek z črlenu jaboko v roki* s „nebosežnoga“ remetitečkog oltara. (A taj je oltar, na primjer, bio izložen u Grand Palaisu u Parizu na velikoj izložbi 1971. godine.)

Svojedobno, u vezi s jednom od brojnih djela Denisa Peričića, imala sam prigodu izreći da je njegovim djelom Varaždin dobio suvremeno „književno popločenje“.

Isto tako - u prilog ocjeni o *paralelnoj zbiljnosti* Maltaričina teksta, i u kajkavskoj poeziji i u putopisima, i u *Majurskim pjesmama* u prozi - valja ponoviti kako nakon pročitane beletristike Zdenke Maltar iskustvo stvarnosnih (novo) marofskih obzora za nas više neće biti isto, jer je dobilo novu - književnu dimenziju. Čitajući, na primjer, jedan od vrsnih putopisnih medaljona Zdenke Maltar, ugledni putopisac Jozo Vrkić - u zanosu, kao da se pred njim odvijaju neke od kulturnih filmskih sekvenci ili probranih suvremenih talijanskih dokumentaraca - poželio je, za života, prohodati novomarofskim krajem, pohoditi sva ta, za njega zagonetna, mitska mjesta. (Nažalost, ostvaren je jedino tekstualni Zdenkin Hommage Jozi Vrkiću - *Put za Grebengrad*.) Zahvaljujući autoričinoj prepoznatljivoj književnoj transpoziciji, sva bliska joj novomarofska toponimija, svi ti zaseoci, domaća prezimena, nadilaze kôte lokalnog nazivlja, te se, nadvisuju-

ći tako poput novih *mitskih mjesta*, ravnopravno upisuju u jezičnu i mentalnu mapu Svijeta.

Podsjetimo, Zdenka Maltar (Varaždin, 1964.) pjesnikinja je i prozaičica, piše putopise, pjesme u prozi i kratke priče na kajkavštini i hrvatskom standardnom jeziku. Po završetku upravnog studija Pravnog fakulteta u Zagrebu, stručna je suradnica za imovinsko-pravne poslove u Gradu Novom Marofu. Nagrađivana je sudionica mnogih pjesničkih recitala i književnih natječaja, zastupljena u skupnim zbirka i zbornicima te u *Enciklopediji Hrvatskog zagorja* (2017.)

Kajkavska joj je poezija antologijskih dosega već od prve zbirke, i to: interpolacijskom stilizacijom, tematskom i izražajnom, neobičnim rimarijem i iznenađujućom asocijativnošću arhaičnoga kajkavskoga leksičkog bogatstva novomarofskog kraja.

Kajkavska jezična i metaforična izvornost, dapače, začudna slikovitost u naglašenoj neoekspresionističkoj poetici, poduprta i proizišla iz pretežito slobodnog stiha, čini Zdenku Maltar prepoznatljivom među brojnim autorima, tako reći već u prvom čitanju, a osobito nakon prve joj - visoko estetski postavljene - zbirke *Tebi, Erato* (2012.).

I druga, kajkavska, zbirka *Vesmir, dalečima, Ti* (2019.) - mahom je neoekspresionističke poetike - u *dohvaćanju arhetipa 'doma'*. *Majurske pjesme* (2022.) ogledni su uzorak književne vrste pjesama u prozi.

Rekli bismo, *Majurske pjesme*, zbirka 49 pjesama u prozi raspoređenih u pet poglavlja (*Zvezdanine kuće, Starac, Minerva u perivoju, Branek o lišću koje pada, Pogled s terase Zehalnice /Beskrajni dan/*) autoričina je nova literarna *plemenščina*.

(Dopune uz urednički pogovor zbirci)

Božica Pažur